

מגדל דוד¹

מובא בשיר השירים :

"כמגדל דויד צוארך בנוי לתלפיות, אלף המגן תלוי עליו, כל שלטי הגיבורים".

(שיר השירים ד, ד)

בפשטות ניתן להבין, שמדובר על מגדל אקראי, מתוך מגדלים רבים שבנה דוד בערי יהודה וירושלים כהגנה על הערים, כפי שהיה מקובל בעבר וכפי שמקובל עד היום, שמקיפים את העיר בחומה ומעמידים בתוכה מגדל. תפקיד החומה הוא במניעת האויב מלתקוף את העיר, ותפקיד המגדל - להזהיר ולהתריע על סכנה ממשית, מיידית. ידועים בארץ אותם ישובי "חומה ומגדל" בראשית תהליך תחיית הקודש.

אך בהעמקה נוספת, כנראה מדובר על מגדל מיוחד, ספציפי, שהיה ידוע בשם "מגדל דוד". עובדה היא, שבנו, שלמה המלך, לוקח אותו כדוגמא וכמשל, ע"י העמדתו עם לשון הדמיון כ - "מגדל דוד".

שיטת רש"י

רש"י מסביר ש"כמגדל דויד צוארך" רומז ללשכת הגזית, מקום מושבה של הסנהדרין. "ובנוי לתלפיות" הכוונה היא, שהסנהדרין הם כמגדל הבולט ביופיו ובחוסנו. כך הסנהדרין הם מבצרן של ישראל, וכולם מסתכלים ומתפעלים מהם ולומדים מהם, ע"י ההוראות וההלכות היוצאות ממנו לכלל-ישראל, וע"י נחשב המגדל ל"מגן", שהתורה מגינה על ישראל.

"אלף המגן" - מצינו אצל חכמים את המספר אלף אצל "החרש והמסגר" (מלכים ב' כ"ד, יד) שהגלה נבוכדנאצר לבבל. חז"ל דרשו שהכוונה לחכמים שבדור, ונקראים כך למ"ד: "שבשעה שפותחין נעשו הכל כחרשין, וכיון שסוגרים, שוב אינן פותחין" (גיטין פח.).

מקום הוראת לימוד התורה, הוראת המצוות ופסקי הלכה, הוא לשכת הגזית. הסנהדרין נקראים גם "עיני העדה" (במדבר ט"ו, כד), וכמו שהעיניים נמצאות בראש כדי להנחות את האדם בדרכו באיזו דרך ילך ומאילו מכשולים עליו להזהר, כך "עיני

1. המקום "מגדל דוד" של ימנו בואכה שער יפו, אינו "מגדל דוד" המדובר בספר תהילים. שמו ניתן לו ע"י הצלבנים, שבנו שם את המצודה.

העדה" הם המובילים את "הדרך ילכו בה" (שמות י"ח, כ), ומתריעים על סכנות המתקרבות לכלל ולפרט. הדרכותיהם קיימות הן בנושאים הקשורים לאמונה, הן בנושאים הלכתיים, הן בענייני הציבור והן בעניינים מדיניים וצבאיים (סנהדרין ג:).

שיטת הגר"א

ע"פ הגר"א "מגדל דוד" מרמז על בית המקדש. מדוע נקרא על שמו של דוד? היות ודוד היה הראשון שעסק בהכנות המעשיות לבנין בית המקדש, החל מקניית המקום מארוונה היבوسی, וגם בהמשך כאשר עסק עם שמואל בהכנות המעשיות לבנין הבית "בנויות ברמה" (שמואל א' י"ט, כג).

שואלים חז"ל, הרי "ניות" ו"רמה" הם שני מקומות מרוחקים זה מזה ושונים זה מזה? אלא ללמדנו שעסקו בסוגיית בית המקדש והדרכים לבנותו, ובית המקדש נקרא "נויו של עולם" (זבחים נד:).

גם לאחר בנין הבית ע"י שלמה בנו, נועד לדוד תפקיד מרכזי. כאשר שלמה רצה להכניס את ארון הברית סרבו השערים להיפתח (שבת ל), ורק לאחר שהזכיר את שמו של דוד אביו נפתחו השערים "שאו שערים ראשיכם" (תהילים כ"ד).

מובן אם כן, מדוע בית המקדש נקרא על שמו של דוד החל מהתשתית, המקום עליו נבנה הבית, ההכנות ההנדסיות והכלכליות לבניינו, עד למשמעות ולתוכן המרכזי שבו, דהיינו ארון הברית, שהוא לב לבו של הבית. כולם קשורים עם דוד המלך.

לפי פירוש הגר"א, "כמגדל דוד" בגימטריא יוצא גם "מאה אמה היה", והמילים "כמגדל דוד" ר"ת שלהם כ"ד, כנגד כ"ד משמרות הכהונה שעבדו בבית המקדש.

"צוארד" - הצוואר נמצא מעל האדם, כך ביהמ"ק נמצא ברומו של עולם. "ונשא הוא מגבעות" (מיכה ד, א).

הצוואר מחבר את הראש עם הגוף - הרוחני עם הגשמי, כך גם בית המקדש מחבר את הקדושה האלוקית, "אין זה כי אם בית אלקים וזה שער השמים" (בראשית כ"ח, יז), יחד עם המציאות והעולם הגשמי. עבודת הקרבנות נועדה לקרב אותנו ואת העולם אל הקדושה האלוקית (רמב"ן ויקרא א).

שיטת התרגום

המגדל אליו פונים כל ישראל ובוטחים בו הוא דוד המלך בכבודו ובעצמו. "אלף המגן תלוי עליו" - עם ישראל סומך עליו, על תורתו ותפילתו מחד, ועל גבורתו ונצחונותיו במלחמה מאידך. הוא אשר אומר דוד על עצמו: "שמרה נפשי כי חסיד אני" (תהילים פ"ו, ב). לעומת כל מלכי האומות השקועים בהבל ובתענוגות העוה"ז, עוסק דוד

בשירות ובתשבחות ו"מלכלך ידיו בדם שפיר ושליה" ומכניע עצמו לפני גדולי התורה שבדור (ברכות ג-ד).

אלף המגן

כאשר אנו מזכירים "מגן" בפסוק המדבר על "מגדל דוד", אנו נזכרים במושג "מגן דוד". הגמ' בפסחים אומרת על הפסוק "ועשתי לך שם גדול כשם הגדלים אשר בארץ" (שמואל ב', ז, ט):

"תני רב יוסף זהו שאומרים מגן דוד".

(פסחים קיז:)

שכשם שבתפילה אנו מסיימים את הברכה הראשונה במילים "מגן אברהם", כך בהפטרה, אנו מסיימים במילים "מגן דוד". ומביא הרשב"ם בשם רש"י:

"ורבנו שלמה היה אומר: משום הכי לא שייך למימר בתפילה מגן דוד, שכבר אמרנו מגן אברהם ותרי חתימות כהדדי לא שייך בתפילה".

(רשב"ם ד"ה: "דאפטרתי")

מדוע הפך ה"מגן דוד" להיות אחד מסמליו המוכרים והמפורסמים של עם ישראל? הגר"א מסביר כי ב"מגן דוד" ישנם שש קצוות:

- כנגד 6 המילים בפסוק "שמע ישראל".
- כנגד 6 המילים שאומרים אח"כ "ברוך שם כבוד...".
- כנגד 6 הכנפים של המלאכים "שש כנפיים לאחד" (ישעיהו ו, ב).

למדנו כי המגן האמיתי אשר עליו סמך דוד המלך יותר מכל היה הקב"ה, "סלעי ומצודתי אתה" (תהילים י"ח, ג). "גם כי אלך בגיא צלמות לא אירע רע כי אתה עימדתי" (תהילים כ"ג, ד).

יחד עם זאת עשה דוד השתדלות מתאימה כדי לנצח במלחמותיו. על כן נקרא דוד "עדינו העצני" (שמואל ב' כג, ח), וחז"ל דרשו עליו כי כאשר ישב ללמוד תורה היה רך ועדין כתולעת, וכאשר יצא למלחמות היה קשה כעץ (מועד קטן טז:).

אנו תפילה כי משיח בן דוד יופיע במהרה ויגאלנו.